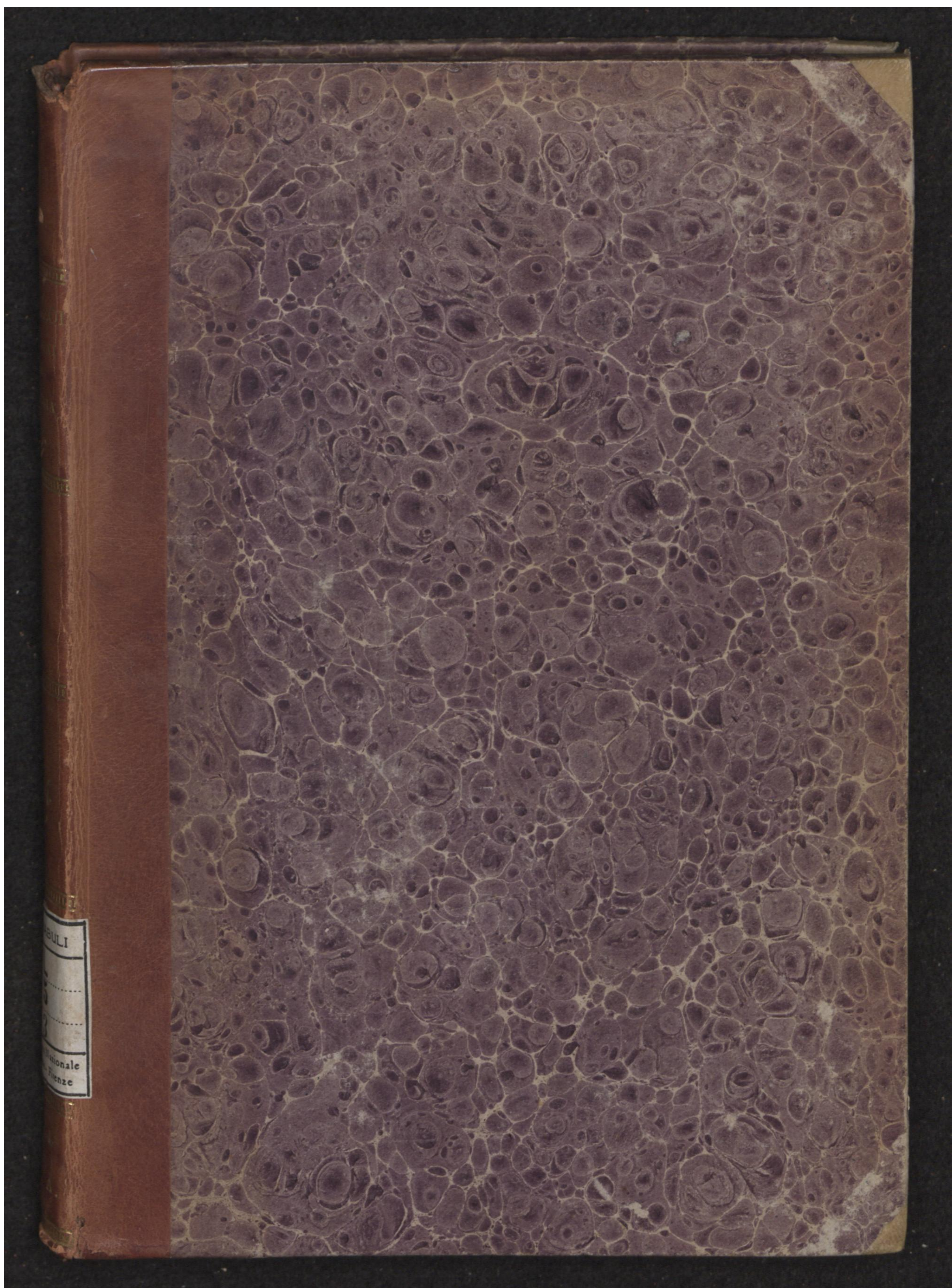
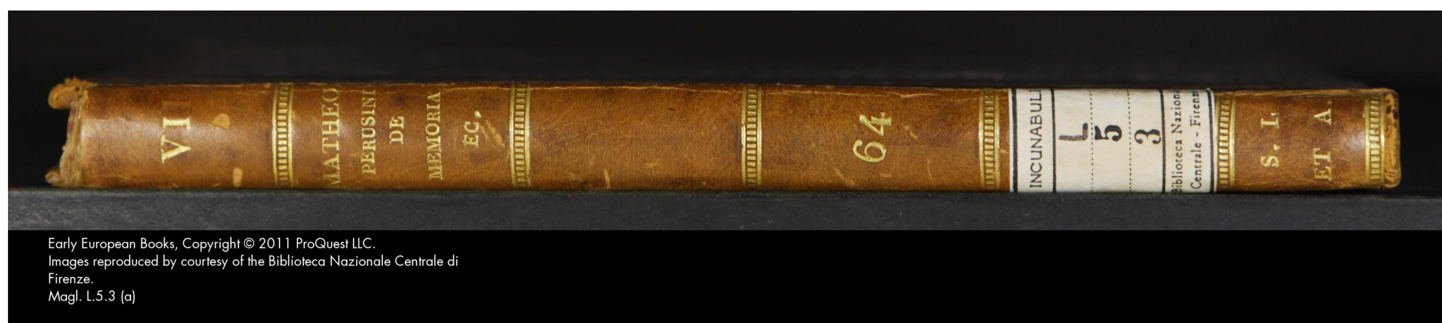

VI
MATHEO
PERUSINI
DE
MEMORIA
EC.
64
INCUNABULI
L
5
3
Biblioteca Nazion
Centrale - Firen
S. L.
ET A.

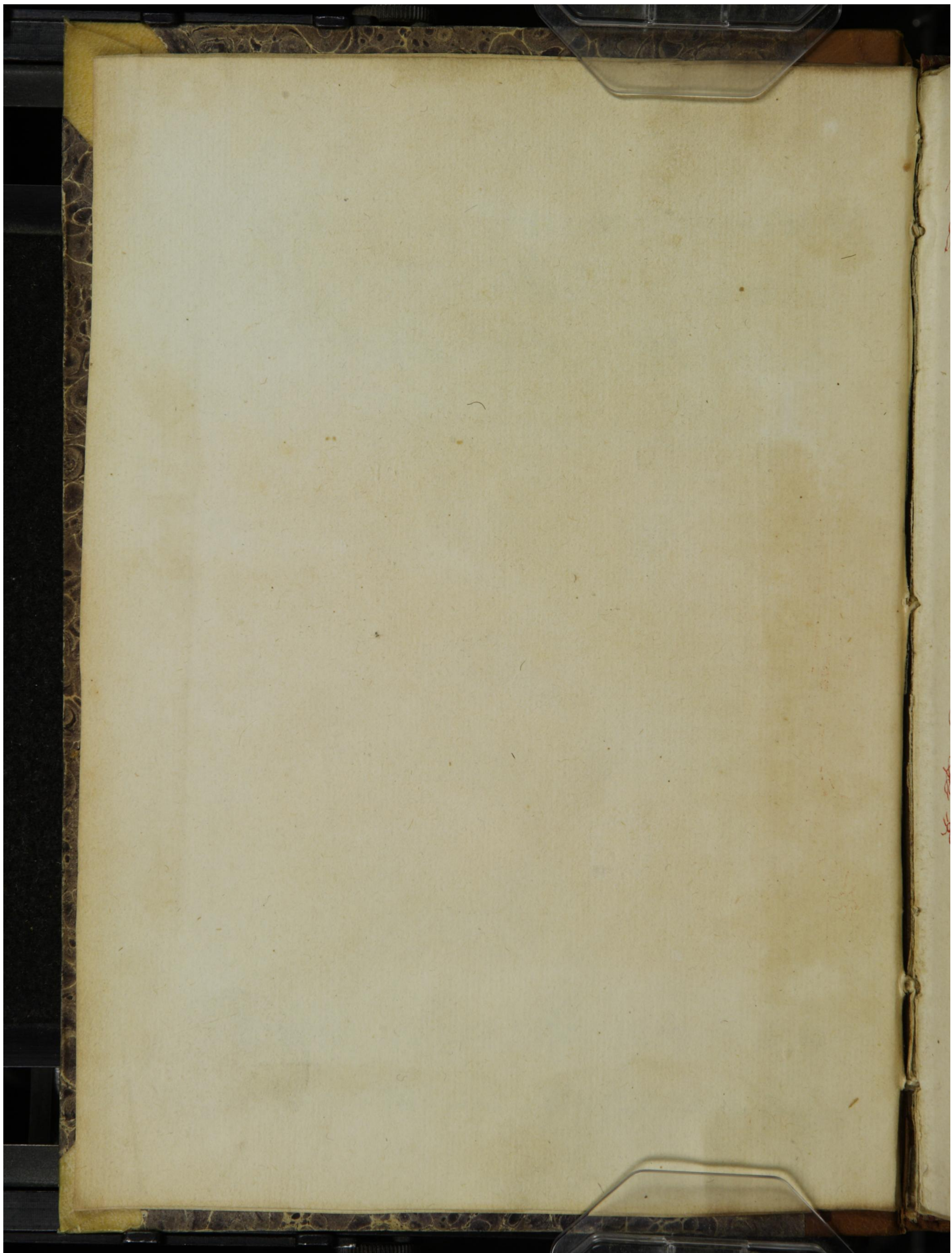
1) Matheolus Perusinus: De memoria et reminiscentia.
Padova, P. Maufer, s. d.
H. 10912. BMC. VII, 913.

2) Matheolus Perusinus. De memoria ...
[Roma], [S. Plannck], s. t.
H. 10907. BMC. IV, 100.

3). id. id.
Reich. I. 167.

4) Maffeus Celsus. Monumentum compendiosum pro confessionibus

cardinalium.
Roma, E. Silber, 29. I. 1491.
H. 10439, BMC IV, 112.

MATEOLI PERVSINI PHILOSOPHI ET MEDICI CLARISSIMI DE MEMORIA ET REMINISCENTIA AC MODO STVDENDI TRACTATVS FELICITER INCIPIT

Iam diu Brocarde & bõa uẽtura uiri dignissimi & r̃plicatis precibꝯ me sepissĩe ꝓuocastis ut ego aliqua dꝰ memoria nutriẽda & augẽda colligerẽ. q̃ rez ego uobis sepe pollicitus sum sed tenuit me diatenus cõtinua agendaꝝ rerũ occupatio. Tandẽ statui uotis uestris parere & ita domĩo adiuuãte aliqua & ea ut puto digna & uobis utilia aggregabo. Dicimus igitur ꝙ de hac materia nullũ hucusqꝫ ĩueni qui complete tractaret adiũgẽdo scilicet medicinalia cũ aliis rebus que artificiose memoriã augent. Alii ẽiz ut Cicero maxĩe de artificiosa memoria tractarunt quo pacto scilicet regulis habitis potuisset memoria augeri. Ad cõsimile autẽ ꝓpositũ tractatũ unũ uidi quẽ Gulielmus de briscia notabilis phũs atꝫ medicus cõposuerat. medici uero etõtra tã noui q̃ ueteres ad mẽoriã recupãdã si ꝑdita esset & ad hĩtũ fortificãdꝰ solũ remedia medicĩalia scripserunt. Ponamus igitur simul

utrunque memorandi studium ut complete di
scamus mẽoriã gubernarĩ. Erũt igr̃ capitula duo
ĩ quoꝝ prĩo ponemus qũo possumus memoriã
artisicialẽ augerĩ beneficio regulaꝝ. ĩ secũdo ue
ro dicẽus q̃lr̃ id & fieri possit bñficio medicĩaꝝ

CAPITVLVM primũ de artificio memorie augende per regulas & documẽta.

DICEMVS itaqꜫ ꝙ circa mẽoriã aut potentiã
memorãdi duo opa hẽmus. unũ qd̓ dr̃ mẽorari
aliud r̃mĩsci. ꝫ remĩsci nõ sit prĩcipalr̃ mẽoratĩe
opus ĩmo estĩatĩe. ꝫ hoc sĩñ mẽoria fieri nõ pos
sit. iõ Aꝝ duas distĩguit potẽtias. q̃ꝝ unaꝫ uoca
uit mẽoriã & alterã r̃mĩscẽtiã. Prius ergo de me
morari deĩde de r̃mĩsci dicẽus. Memorari igr̃ ẽ
retĩere & cõseruare imagines reꝝ prius ab aĩa p
ceptaꝝ. Primũ igr̃ q̃ bñ meĩsse uolũs dũ ea disci
mus uel audĩus oꝫ multũ attẽte & ꝓfũde mẽteꝫ
apponerĩ. sic eniꝫ diutius & firmius in memoria
remanebunt. Nam que superficialiter & sine at
tentione uidemus & audimus & si freqenter ta
men cito ea labi a memoria expimur. Et ideo
dicit Aristotiles quedam semel scilicet attente
uidentes melius memoramur q̃ altera multoti
ens scilicet & non attente. Vnde apud Platonis

(margin, manuscript: ꝑꝫ admonimẽtũ)

2

thimeum scribitur. Ego ut probum auditorem
decet sine sermone sub silentio mentem atq; au
res parabo. Est autem & hoc documentum siue
elementum utile multum ad discendum. Nam
is est maxime docibilis qui attente paratus est
audir ut scripsit Tulius prio nouoꝝ rhetoricoꝝ
Cuius ratio hec est quia ut secũdo de anima ha
betur actus actiuoꝝ sunt in patiente & disposi
to. attentio autem magna auditorem disponit
& parat ad ꝓfunde & perfecte reassumendum
prius tamen intelligendum. Cõseruatio enim se
quitur intellecta. nulla enim obseruãtur nisi pri
us ĩtellecta. unde Gorgias ut fertur bene dixit
ubi intenderis ingenium ualet. Felix itaque q
cum attentione audit atq; studet. Secundum ad
monimentum est q in audiendis delectari &
admirari ad memorandũ multum ualent. Na;
in quibus delectamur & admiramur multum
eis intendimus & in eis ꝓfundamur & detinẽur
Attentio autem magna & maxime ꝓfunda ut
dictum est ad memoriam ualet. Valet igitur &
admirari & delectari in his que attentiõem &
profunditatem inducunt. Huius autem signum
maxime habemus in pueris. quia qui multum

delectantur in formis & ī signis rerꝫ ꝑpter hoc quia eis noue & insuete sunt earꝫ bene memorā tur. Vnde dicit Auerrois ꝙ homo memoratur multotiens quod fecit in pueritta bona remēo ratione quia homo in puericia multum amat formas & figuras & multū in eis delectatur & adiuuatᷣ. quapp figuntur ī eis bene & ꝑpterea difficile dimittunt. Aliam tamen ī probleuma tibus de pueris & eorꝫ memoria causaꝫ assignat Aristotiles sed illam uelud rei nostre imptinētē hic dimitto . Vnde Tulius secundo rhetoricorꝫ que acciderunt in pueritia mēinimus optime se pe ꝑpꝫa ꝙ nulla nisi noua aut admirabili re con mouetur animus. Vtile est igitur & si ita nō sit reputare scientiam in qua studes esse ualde bonā & honorabilem & excellenteꝫ atqꝫ magnam & paucis notam. & nō tantum scientiam sꝫ & doc torem quem audis. Nam bona & honorabilia appetimus & amamus. magna autem aut rara admiramur. Sed si despicias aut spnas scientiaꝫ in qua studes uel doctorem aquo audis non be ne percipies nec retinebis. Vnde inter claues sa pientie pōitur honor magistri. quare non est mirandum si auditores huius seculi parum pro

fitiunt quia de se confidentes maigistrū spnunt quare tales proficere non uidemus. Rursus & tertium est admonimentum quia memoria hominum labilis est & turbe non sufficit ut dicit Seneca necesse breuia & pauca esse q̄ memorari uolumus. Ideo oportet ea que facilius retinerē uolumus ad sūmam quandam & paucitatem reducere. hoc enim modo facilius retinebimus & propter hanc totius memoriam habebimus in summa illa. & ideo cōi ad quod reduximus omnia includuntur. Vnde dicit Philosophus tertio topicoꝝ in argumentationibus propositiones memorabiliter scire oportet. Nam uelud in memorali propositiones cōmunes tantum posite statim faciunt illa memorari. Contrario igitur modo ꝓcederē d3 discens & memorans. Na3 que discimus oportet per plura explicari & diuidi. s3 que uolumus meminisse colligere & breuiare o3 Vnde peroptime dicitur ab Hugone in didascalicon sicut ingenium in diuidendo inuestigat & inuenit ita memoria colligendo custodit. Oportet ergo ut que discendo diuisimus cōmendēdo memorie colligamus. Colligerē aūt ē ea dꝰ qbus ꝓlixius scriptū uel disputatū ē ad breuē quanda3

& cōpendiosaꝫ sūmā redigamus. Habet nāq; oīs
tractatio aliquod principium cui tota uita &
uis sentētie īnititur & ad ipsū cū talia referunt
hoc q̄rere & cōsiderare colligere est. Quidā fōs
ē cuius sūt multi riuuli anfractus fluuii nō seq̄
tene fontem & totū hēs. Idcirco dico ꝙ mēoria
hōinis hebes ē & breuitate gaudꝫ. & si ī multa
diuiditur mīus ī sigulis. Vnde & qui circa pauca
occupātur & solicitātur melius mēorātur. Quaſ
fiet exēpli grā quādo quis de sero multa legerit
& illoꝝ uoluerit mēorari reducet illa in q̄dā bre
uē numerū & sic oīuꝫ facile mēorabr̄. Adhuc aūt
q̄rtū admōimētū erit. qa mēoria hoīs labilis est
oꝫ eā cū multa mēoriter discere uolumus p ptes
secare mīutas & diuisiꝫ & nō simul illa plegere
& una pticula mēoriter scita aliq̄tulū pausare. d̄
inde pr̄ia repetita ad secūdā deinde ad tertiā &
sic p ordinē usq; ī fine pueniēdo. sic eī nō ē diffi
cultas nec tediū. Vnde Martiāus ī rhetorica sua
si longiora fuerint adiscēda diuisa p ptes facilius
inherescunt. Vnde bene dīc ille poeta. Scire si
uis hāc rem tota sit sepata mīutim. Amplius &
qntū admōimētum ut dicit Philosophus. medi
tatiōes memoriā saluant in reminiscēdo ac per

petuo retinendo. frequenter considerare & cogi
tare oportet que conseruare intendimus. sic eniꝫ
non contingit obliuio. Vnde Seneca memoria
nihil perdit nisi ad quod sepe non respicit. Vn
de scribitur in didascalicō prīcipiū ī lectōe ē cō
sideratio & confirmatio ī meditatiōe. Vnde re
cte meditatio īterpretatur mētis dictatio. Egre
gie igitur hoc admōimētū & āte ꝓxiꝫ q̄ maxīe
ad mēoriā cōferūt simul tanguntnr in didascali
con his uerbis In omni doctrina breue & aliqd
certum colligere quod in arcula mēorie recōdat
unde postmodū cū res exigit aliqua deriuantur
unde hec & sepius replicare & de uētre mēorie
ad palatū tractare necesse est. Vnde rogo te ne
multum leteris qsqs es sicut multi faciūt si mul
ta legeris aut multa legēdo pcurreris. sꝫ bene le
ter si multa q̄ pcurrer̄ ītellexer̄ Discurſ sr̄ oīa fu
gias ut scūs Tho. dīc ī epistola sua didascala ad
frēꝫ studētē & nō tātū si ītellexer̄ sed cū rtier̄ po
tueris Exaīa igit̄ te ipsū cū legis & q̄tū tener̄ po
teris tātū legas si uis mēoriā exercer̄. sꝫ si uis to
nū illū lectiōis hr̄e & in eo delectari legere po
tes quantum desideras sed parum inde retine
bis quod pulchre gloriosissimus Thomas

Thomas dicit ut retulimus. discursum sup omnia fugias. Alias enim nec legere multum prodest nec inteligere prodest in quē ad memoriaȝ Si enim legimus multa que tenere nō possũus siue illa intelligamus siue nō illoꝝ nō mēorabīur. que enim tenere nō possumus nec illa mēorari cū mēorari & tenerē idē sint ut ab origine prediximus. Et sic iam dē arte & modo mēorādi satis sit dictum. Cōsequens aũt est doctrinam & artem reminiscendi tractare.

TRACTATVS SECVNDVS DE REMINISCENTIA.

Primū documentū

Cum itaqȝ secūdū Arꝝ. ordo & cōseqtia rēminiscibiliū cā sit rēmiscēdi oȝ ea quoꝝ unū p alteꝝ remisci uolumus ordīatōeȝ & cōseqtiā hre cum remisci qđ mēorari dr̄ sit p aliq̄ ī mēoria retēta īuestigarē & reīuēire oblita. Ad inuestigōeȝ ergo oblitoꝝ ut rīnueniātur necessario ē rq̄uirere ordinē illoꝝ quoꝝ ītendimus reminisci. Vnde dicit Philosophus q̄ bene adīuicem ordīata sunt bn̄ sūt rmīscibilia. q̄ uero male ḡuiter. Ideo oȝ ea ī qbus studēus si bn̄ ordīata sūt meditari frequēter & ī cōsuetudīeȝ secūdū ordīeȝ illū illa rducere si āt nō bene ordīata sūt dēus ea q̄tū possũs ordi

5

nare & secũdum illũ ordinẽm meditãdo cõsues
cer.nã si ea in quibus studẽus nũc uno modo uel
ordĩe nũc alio cõsideremus ordo eorꝝ nõ confir
mabitur ĩ nobis sicut dixit Seneca nõ cõualescit
plãta q̃ sepe trãsfert̃. Debemus igitur ea quoruꝫ
facile reminisci uolumus a prĩcipio bene ordi
nata cape uel a rei natura uel a magistris uel a
nobis ipĩs & illa secũdũ ordinẽ illũ cõsuetudini
reducer̃. Secũdũ documẽtũ dicemus ꝙ amplius
quia ut dicit Philosophus quo ordine primo res
apprehense sũt & considerate ab anima eo or
dine se habẽt motus idest impressiones facte in
anima ex eorꝝ apprehensione. Motuum autem
ordo & consequentia causa est reminiscendi
ex eo enim quod post primum motuum natus
est sequi secundus reminisci contingit ut dicit
Philosophus. Oportet igitur a primo & per
ordinem incedere ad rehabenduꝫ oblituꝫ quod
querimus. ꝓpter hoc enim & ꝓpter consuetudi
nem qua ordo ille ẽ uelocius nobis occurrit ob
litum. Vnde uidemus cum ĩ aliqua arte sumus
noui si per ordineꝫ quod audiuimus incipiẽdo
ĩterrogẽur facilius r̃spõdẽus. si ãt ordĩe mutato
respondebimus id fiet male aut cũ difficultate

Secũ

Vnde & pueros cum aliquid quod legunt refe runt si alicuius consequētium sint obliti precipi mus a capite inchoari. sic enim aliquotiens a pri cipio iterando id eorum occurit memoriis quod prius erant obliti. Tertium documentum dicit enim philosophus q ex uno similium cōtingit reminisci alterius. unde cū fuerimus obliti cogi tare de Virgilio nobis occurit Homerus cum Auerrois dicit q memorari contingit propter suū simile. & ita debemus illud sepe reuoluere & sic facile obliti reminiscemur. Quartum docu mentum nos ad reminisci iuuat cogitatio con trarii ut dicit Philosophus ut cogitamus Achi lem uenit in mentem Hector cuius eramus obli ti. Quintum documētum dicit Aristotiles q lo cus ubi aliqua tractauimus principium est remi niscendi. Vnde utile est locum considerare in quo dicta aut facta sunt illa quorum uolumus reminisci. Vnde Cicero p memoria artificiali habēda docet stabiliri q̄dā loca & illis cogitatis facile uēimus ī oblitum. Sextum documentum qa fantasia multū ab imaginationibus mouet oportet stabilire quasdam imagines que simi litudines habeāt cū his que uolumus recordari.

Tertiū

Quartū

Quītū

Sextū

6

Exemplum si uolumus reminisci pontis citini qui est unus de pontibus patauinis ponemus in mēoria unū pontē magnū & unū hoīeꝫ curuuꝫ & sic facile pontis citini reminiscimur. Hoc enī documentum cum superiore est fundamentum artificialis memorie. Que igitur ad arteꝫ & do ctrinam memorādi & reminiscēdi ptinent uiri digni hec dixisse sufficiant. Qui autem plura de huiusmodi legere desiderat uideat uberioreꝫ tractatum nostrum qui ē a nobis de hac mate ria compositus. Multa quidē adduxi & ad uer bum eorum que ab aliis percipere potui ut ser mo noster completior essꝫ. Nunc uero ad medi cina ia transeamus.

CAPITVLVM secundum.

CONSERVARE uel augere memoriā cum medicinalibus opus est laboriosissimū. quia the saurus iste bonā corporis dispositionem requi rit & peroptimum uite ordinem. Ponemus ta mē aliq̄ succincta que apud nostros aūctores eīt multe utilitatis. Communiter quia memoria fit labilis ab hūido & frigido seruentur iste re gule que sequuntur.

PRIMA regula. Corpus teneatur mūdū a sup

fluitatibus.ūde quotidie ſit uētris beneficiuꝫ &
ſi nō natale fiat artificiale. Vina magna fugiā
tur īmo utile eſt ſi qs uult bonā hr̄e memoriā
ut aliquot dies abſtieat a uīo & loco eiꝰ aq̄ uta
tur zucari. Vitet acrūina ſicut alia & huiōi & le
guīa oīa. Supuitet coitū ſupfluum. & carnes fa
cilis digōis comedat. acetum & acetoſa cepe &
maxīe nocet ut dicit Auicena.

SECVNDA regula Bugloſſa zīziber ſūt opti
ma mēorie quōlꝫ admīſtrata & maxīe zīziber
cōditū bis in ebdomada aut ter ieiūo ſtō ad q̄ti
tatem caſtanee de mane capiat.

TERTIA regula Mirobalani cōditi ſūt optī
ſ. ſemel ī ebdomada ſumere unū ſiſimbrū & ē
ſpecies mente ſecūdum Auicēaꝫ eſt optimū.

QVARTA reglā Cōfectō anacardia ad q̄ti
tatem ciceris ſūpta ī ebdomada ſemel in auro
ra ꝯfert mirabilr̄. ſilr̄ diābra ſecūdū Auicēnā.

QVINTA regula Oleū phōꝝ ſcdꝫ Meſue
mirabilr̄ occipitio īuncto ex eo r̄pat mēoriā.

HEC igr̄ ſūt uiri digni medicinalia q̄ īter alia
ſūt elciſſia ꝑ cōſeruāda mēoria & ita finē facio

.A M E N.

Petrus maufer normāus rothomagēſis dioceſis